

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра психіатрії, наркології, медичної психології та соціальної роботи

Освітня програма підготовки фахівців другого(магістерського)
рівня вищої освіти підготовки 22 «Охорона здоров'я»
за спеціальністю 223 «Медсестринство»

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Посттравматичний стресовий розлад»
(Дисципліна за вибором)
Курс 1

Силабус навчальної дисципліни
затверджено на засіданні кафедри
психіатрії, наркології, медичної психології
та соціальної роботи

Схвалено методичною комісією ХНМУ з
проблем професійної підготовки
терапевтичного профілю

Протокол від:
“_28_”серпня_____2020_ року № 12_

Протокол від:
“_31_”_серпня_____2020__ року № _1_

Завідувач кафедри
_____ проф.Кожина Г.М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Голова _____ проф.Кравчун П.Г.
(підпис) (прізвище та ініціали)

“_28_”серпня_____2020_ року

“_31_”_серпня_____2020__ року

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «Посттравматичний стресовий розлад»

Викладачі: Стрельнікова І.М. доцент кафедри, к.м.н

Контактний тел. та E-mail викладача:

Стрельнікова І.М. +3 80(68)318 73 90, e-mail: im.strelnikova@kntmu.edu.ua

Очні консультації, заочні консультації. Он-лайн консультації: на платформі Moodle або Zoom по середам кожного тижня о 14 годині за київським часом.

Локація: 61022, м.Харків, пр. Науки, 4; вул. Академіка Павлова, 46.
Тел./факс (057) 738-10-68.

Клінічні бази кафедри: КНП ХОР «Обласна клінічна психіатрична лікарня №3», Військово-медичний клінічний центр Північного регіону, ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України», КНП ХОР «Обласний наркологічний диспансер», ННМК «Університетська клініка» ХНМУ.

e-mail: kaf.6med.psihiatrii@kntmu.edu.ua

Час проведення занять: понеділок, вівторок, середа, четвер, п'ятниця (практичні заняття 8:00-12:15 / 12:25-16:45 у відповідності з розкладом; лекції – 9:20-11:00, 13:20-15:00 у відповідності з розкладом).

Анотація: Навчальна дисципліна «Посттравматичний стресовий розлад» закладає основи вивчення студентами психіатрії, наркології та інших клінічних дисциплін, що передбачає інтеграцію викладання з цими дисциплінами; забезпечує формування умінь застосовувати знання з медичної психології в процесі подальшого навчання й у професійній діяльності; закладає основи пізнання лікарем психології хворої людини, формування здорового способу життя та профілактики порушення психічних функцій в процесі життєдіяльності та при різних захворюваннях.

Мета: метою викладання навчальної дисципліни «Посттравматичний стресовий розлад» є оволодіння знаннями, вміннями та навичками, які дозволять майбутньому фахівцю вирішувати на практиці завдання організації психореабілітаційної діяльності та оптимізації «людського фактору». Для досягнення поставленої мети, студент має у процесі вивчення дисципліни засвоїти теоретичні знання щодо стресової активності людини, стратегій подолання стресу, феноменології постстресових розладів. Формування вміння зорієнтуватися в існуючих підходах до організації реабілітаційної роботи з наслідками стресу, а також профілактичної роботи, метою якої є підвищення стресової витривалості особистості. Формування навичок безконфліктної комунікації з пацієнтами та у медичному середовищі, формування на цій основі медико-психологічних вмінь у вигляді основ психотерапії, що є важливим елементом професійної підготовки та майбутньої діяльності медичної сестри.

Завдання: основні завдання вивчення дисципліни «Посттравматичний стресовий розлад»: отримання знань щодо проявів та механізмів розвитку посттравматичного стресового розладу, особливостей психологічної допомоги людям, які мають означені проблеми, специфіки організації та методів реабілітаційної роботи з даною категорією

пацієнтів, висвітлити проблему спілкування у медичному середовищі, зокрема з пацієнтом та його родичами; сприяти вирішенню питань побудови та організації міжособистісної взаємодії в колективі; засвоїти ефективні методів впливу на особистість хворої людини за допомогою психогігієнічних, психопрофілактичних та психотерапевтичних заходів.

Статус дисципліни: дисципліна за вибором студента

Інформація про дисципліну: На вивчення навчальної дисципліни відводиться _____90_____ години _____3_____ кредити ЄКТС. Викладається на 1 курсі.

формат дисципліни– змішаний (поєднання традиційних форм аудиторного навчання з елементами електронного навчання на платформі Moodle).

Посилання на сторінку платформи Moodle:
<http://distance.knmu.edu.ua/course/view.php?id=3951>

Предметом вивчення навчальної дисципліни є особливості формування ,протікання, реабілітації ПТСР.

Пререквізити дисципліни Навчальна дисципліна «Посттравматичний стресовий розлад» базується на вивченні студентами основ загальної психології, соціології, анатомії людини та фізіології людини, патоморфології та патофізіології, деонтології в медицині, та інтегрується з цими дисциплінами, та закладає основи вивчення студентами клінічних дисциплін, що передбачає інтеграцію з ними.

Компетентності, які формуються:

- Володіти професійними знаннями; вміти формулювати ідеї, концепції з метою використання в роботі академічного або професійного спрямування.
- Застосовувати методи абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- Застосовувати фахові знання сформовані на основі світових наукових джерел медичної інформації.
- Здійснювати мотивацію та стимулювання в набутті знань з метою удосконалення власних професійних умінь, навичок.
- Застосовувати етико-деонтологічні засади у професійній діяльності, з метою вирішення проблемних питань щодо особистісних переконань та етичних міркувань.
- Розробляти та впроваджувати плани професійної діяльності, виявляти професійні проблеми і знаходити шляхи їх конструктивного розв'язання.
- Проявляти позитивну професійну, соціальну та емоційну поведінку і адаптувати її до системи загальнолюдських цінностей, самостійність і відповідальність у роботі..
- Розробляти заходи з профілактики захворювань та сприяти їх реалізації на практиці.
- Оцінювати ризики та планувати відповідні дії у випадках надзвичайних ситуацій в сфері охорони здоров'я.

Методи навчання Видами навчальної діяльності студентів згідно з навчальним планом є:

а) практичні заняття, б) самостійна робота студентів (СРС), лекційні заняття

Практичні заняття передбачають:

1) обговорення з викладачем учбових елементів заняття;

дів

2) виконання завдань.

Студентам рекомендується вести протоколи практичних занять.

СРС студентів містить:

- підготовку до практичних заняття за запланованими темами;

Викладачі кафедри забезпечують можливість здійснювати СРС, під час практичних занять проводять контроль та оцінку її виконання.

Методи контролю: Усний, письмовий.

Політика та цінності дисципліни

Вимоги дисципліни. Щоб досягти мети навчання і успішно пройти курс, необхідно: з першого дня включитися в роботу; регулярно відвідувати заняття, читати матеріал попередньо, до його розгляду на практичному занятті; виконувати всі необхідні завдання і працювати щодня; вміти працювати з партнером або в складі групи; звертатися за допомогою і отримувати її, коли Ви її потребуєте.

Відвідування занять та поведінка. Студентам необхідно не спізнюватися і не пропускати заняття; приходити на кафедру одягненими в медичний халат, мати змінне взуття, мати при собі, маску, зошит, ручку. До початку занять на клінічній базі кафедри студенти повинні пройти медогляд і мати санітарну книжку з допуском для роботи в лікувальному закладі.

Використання електронних гаджетів (мобільний телефон, планшет) не допускається в ході практичних занять, лекцій та при проведенні всіх видів контролю.

Політика щодо академічної доброчесності. Списування та плагіат при підготовці студентських наукових робіт не допускаються.

Політика щодо осіб з особливими освітніми потребами. Студенти з особливими освітніми потребами повинні зустрітися з викладачем або попередити його до початку занять, на прохання студента це може зробити староста групи. Якщо у Вас виникнуть будь-які питання, будь ласка, зв'яжіться з викладачем.

Рекомендації щодо успішного складання дисципліни: активність здобувачів вищої освіти під час практичного заняття, виконання необхідного мінімуму навчальної роботи.

Техніка безпеки. Всі студенти повинні обов'язково пройти інструктаж з техніки безпеки, який проводиться на початку першого заняття. Інструктаж проводить викладач академічної групи або відповідальна особа, згідно з інструкцією затвердженій наказом ХНМУ із записом у відповідному журналі.

Політика оцінювання

Система оцінювання та вимоги. Поточна навчальна діяльність здійснюється та контролюється викладачем академічної групи, після засвоєння студентами кожної теми дисципліни, за неї виставляються оцінки з використанням 4-бальної (традиційної) системи: «відмінно», «добре», «задовільно» та «незадовільно». Форма підсумкового контролю успішності навчання.

Формою підсумкового контролю успішності навчання з дисципліни є залік.

Залік з дисципліни – це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння студентами навчального матеріалу виключно на підставі результатів поточного навчання відповідно програми з дисципліни і не передбачає окремого навчального заняття для приймання заліку. На останньому тематичному навчальному занятті після закінчення

обговорення теми заняття викладач навчальної групи оголошує суму балів студента за результатами поточного контролю і за виконання індивідуального завдання.

Оцінка з дисципліни визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності у балах, що виставляються на кожному семінарському занятті за відповідною темою і кількістю балів за виконання індивідуального завдання. Результати складання заліків оцінюються за двобальною шкалою: «зараховано», «не зараховано».

Студент отримує оцінку «зараховано», якщо він виконав усі види робіт, передбачених навчальною програмою з дисципліни, відвідав усі лекції та семінарські заняття, визначені тематичними планами, а за наявності пропусків – своєчасно їх відпрацював, набрав загальну кількість балів не менш як 120. Максимальна кількість балів, яку може набрати студент з дисципліни за поточну навчальну діяльність і виконання індивідуального завдання – 200 балів.

Самостійну роботу студентів оцінюють під час поточного контролю на семінарському занятті.

Під час оцінювання знань студента з теоретичних питань, що входять до даного підсумкового заняття студенту виставляється традиційна оцінка, яка конвертується у багатобальну шкалу разом з оцінками за поточну навчальну діяльність.

Перерахунок середньої оцінки поточної навчальної діяльності у багатобальну шкалу ЕСТС проводиться відповідно до «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності студентів ХНМУ».

Підсумковий контроль - залік.

Ліквідація академічної заборгованості (відпрацювання). Відпрацювання проводяться згідно

положенню про відпрацювання ХНМУ

http://www.knmu.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1226%3A2013-03-25-12-07-55&catid=4%3A2011-05-04-07-20-12&Itemid=19&lang=uk

Правила оскарження оцінки. Студент може оскаржити свою позитивну оцінку протягом доби. Для цього він письмово звертається до завідуючого кафедрою. Завідувач кафедри призначає комісію у складі 3 осіб: голова комісії – завідувач кафедри, та два члени комісії з викладачів кафедри. Ця оцінка є остаточною та оскарженню не підлягає

Завдання для самостійної роботи

1. Теорія загального адаптаційного синдрому Р. Сельє.
2. Психологічна допомога при гострій реакції на стрес.
3. Критерії діагностики посттравматичного стресового розладу.
4. Стратегія психотерапії посттравматичного стресового розладу, тактика, цілі, помилки.
5. Методи та методики діагностики стресу.
6. Проблеми підвищення психологічної стійкості до стресу.
7. Умови і механізми виникнення посттравматичного стресу.
8. Психокорекційні підходи до реабілітації при стресових розладах.
9. Проблеми адаптації при стресових розладах і посттравматичних стресових станах.
10. Психічні функції і поведінкові прояви у осіб з ПТСР.
11. Значення травматичної ситуації у формуванні посттравматичного стресового розладу.
12. Психологічні реакції і поведінку людини і груп людей у надзвичайних ситуаціях.

13. Катастрофи та надзвичайні ситуації як причини психологічної травми.
14. Дебрифінг як групова форма кризової інтервенції і ступінь екстреної психологічної допомоги.
15. Посттравматичний стресовий розлад: клінічна картина, особливості перебігу.
16. Насильство як причина психологічної травми.
17. Сексуальне насильство як причина життєвої травми.
18. Фази протікання психологічної кризи.
19. Робота медичної сестри з особами, які мають ознаки психологічної травми: психотерапевтичні напрямки, прийоми роботи, методики.
20. Способи співволодіння з кризовою ситуацією.
21. Особливості психотерапії посттравматичного стресового розладу.
22. Бар'єри й ускладнення, що виникають у психотерапевтичному процесі, обумовлені особистісними й соціально-психологічними особливостями пацієнтів з ПТСР.
23. Поведінкові стратегії медичної сестри при роботі з особами з ПТСР.
24. Когнітивно-поведінкова психотерапія посттравматичного стресового розладу.
25. Техніка десенсибілізації і переробки травмуючих переживань за допомогою рухів очами.
26. Психодинамічна психотерапія ПТСР.
27. Види суїцидальної поведінки. Причини та індикатори суїциду. Робота з суїцидентами.
28. Поняття "криза" природа виникнення, психологічні реакції людини.
29. Переживання як процес подолання кризи: сутність, типи.
30. Терор і тероризм. Психологічні наслідки тероризму.
31. Диференціація понять стрес, травматичний стрес, посттравматичний стрес.
32. Теорія загального адаптаційного синдрому Р. Сельє.
33. Основні фізіологічні механізми і прояви ПТСР.
34. Дія стресора на організм.
35. Роль нервової системи у розвитку стресу.
36. Еустрес і дистрес.
37. Ознаки виразності дистресу.
38. Травматичний стрес.
39. Клінічні прояви ПТСР.
40. Основні фактори, що впливають на ПТСР.
41. Причини стресової напруги.

42. Особливості ПТСР.
43. Форми прояви ПТСР.
44. Стадії ПТСР.
45. Зміна сприйняття при стресі.
46. Стресова стійкість.
47. Зміна поведінкових реакцій при стресі.
48. Зміна інтелектуальних процесів при стресі.
49. Зміна фізіологічних процесів при стресі.
50. Емоційні прояви стресу.
51. Об'єктивні методи оцінки рівня стресу.
52. Суб'єктивні методи оцінки рівня стресу
53. Діагностика та класифікація психічних і поведінкових розладів
54. Традиційний розподіл психічних розладів: органічні та функціональні.
55. Розподіл психічних розладів за факторами виникнення: екзогенні (вплив зовнішніх факторів) і ендогенні (вплив внутрішніх факторів).
56. Класифікація психічних і поведінкових розладів МКХ-10.
57. Класифікація психічних станів дезадаптації, що виникають в екстремальних умовах, розроблена Ю. А. Олександрівським.
58. Непатологические невротичні прояви (адаптаційні стану).
59. Психогенні розлади з непсихической симптоматикою (психогенні реакції, невротичні стани).
60. Теоретичні моделі посттравматичного стресового розладу
61. Когнітивна модель посттравматичного стресового розладу.
62. Дослідження стресу (Р. Лазарус) та страху (А. Бек, Р. Емері) у формуванні когнітивного напрямку вивчення ПТСР.
63. Психічна травма як детермінанта виникнення ПТСР.
64. Психосоціальна модель посттравматичного стресового розладу.
65. Соціальні фактори (соціальні умови та механізми соціальної адаптації) в розвитку посттравматичного стресу.
66. Біологічна модель посттравматичного стресового розладу.
67. Аналіз психофізіологічних, біохімічних та генетичних досліджень, який підкреслює біологічну схильність у формуванні посттравматичного стресового розладу
68. Фактори розвитку ПТСР
69. Суб'єктивні причини виникнення психологічного стресу.
70. Об'єктивні причини виникнення психологічного стресу.

71. Умови життя і роботи (постійні компоненти існування).
72. Взаємодія з іншими людьми.
73. Політичні та економічні чинники.
74. Вплив психотравми на рівень ПТСР.
75. Соціальні, етнокультурні, демографічні фактори, що впливають на розвиток ПТСР.
76. Особистісні та поведінкові розлади та ПТСР.
77. Посттравматичний синдром
78. Діагностичні критерії посттравматичного стресового розладу
79. Епідеміологія ПТСР.
80. Типи травматичних ситуацій
81. Методи корекції і психотерапії ПТСР
82. Методи регулювання, навіювання та екстрена психологічна допомога при стресі і стресових розладах.
83. Особливості психологічної корекції при ПТСР.
84. Поведінкова терапія.
85. Раціональна психотерапія.
86. Методи екстреної психологічної допомоги.
87. Аутогенне тренування. Технології підвищення адаптованості особистості.
88. Профілактика і психогігієна стресу, посттравматичних стресових розладів.
89. Методи групової терапії.
87. Соціальна взаємодія як спосіб профілактики стресу і адаптації.

Перелік практичних навичок

Самостійно вести спрямовану психологічну бесіду з хворими, особливості бесіди з дітьми.

Вміти збирати сестринський анамнез хвороби та життя у пацієнтів з ознаками ПТСР, оцінювати психологічний стан хворого з формулюванням висновку експериментально-психологічного обстеження.

Визначити вид ПТСР і типи реагування пацієнта на захворювання.

Формувати адекватне відношення до захворювання у пацієнта з урахуванням віку і підтримувати його на всьому протязі лікувально-діагностичного процесу.

Диференціювати психологічні особливості хворих з ПТСР, визначити необхідність психологічної корекції з урахуванням індивідуальних особливостей пацієнта та віку.

Давати психогігієнічні поради пацієнту з клінічними проявами ПТСР.

Виробити тактику спілкування з хворими та їх родичами з урахуванням принципів сестринської етики та деонтології. Особливості спілкування з батьками дітей з ПТСР.

Оцінити і провести корекцію взаємовідносин хворого на ПТСР з медичним персоналом.

Вміти впроваджувати заходи первинної психопрофілактики синдрому емоційного вигорання в медичному середовищі.

Знати основні шляхи психопрофілактики суїцидальної поведінки та вміти своєчасно виявляти суїцидальні тенденції.

Рекомендована література

1. Вітенко І.С. Медична психологія : підручник для студентів в вищих мед. навч. закладі в IV рівня акредитації / І.С. Вітенко. - К. : Здоров'я , 2007. - 208 с.

2. Волошин П.В. Принципи медико-психологічної реабілітації осіб, які постраждали під час виконання службових обов'язків в Україні / П.В. Волошин, Н.О. Марута, Л.Ф. Шестопалова, І.В. Лінський //Український вісник психоневрології. – 2015. – Т. 23, вип. 2 (83). – С. 105.

3. Волошин П.В. Стратегія охорони психічного здоров'я населення України: сучасні можливості та перешкоди / П.В. Волошин, Н.О. Марута // Український вісник психоневрології. – 2015. – Т. 23, вип. 1 (82). – С. 5 – 11.

4. Медична психологія : державний національний підручник / І.Д. Спіріна, І.С. Вітенко, О.К. Напрєєнко [та ін.]. – Дніпропетровськ : Ліра, 2012. – 442 с.

5. Посттравматичний стресовий розлад : адаптована клінічна настанова, заснована на доказах / Державний експертний центр Міністерства охорони здоров'я України; Асоціація психіатрів України; Всеукраїнське громадське об'єднання родин загиблих та безвісти зниклих, учасників антитерористичної операції, ветеранів війни та активістів волонтерського руху «Крила 8 сотні». – 2016. – 164 с.

6. Ferguson Ch. Does Movie or Video Game Violence Predict Societal Violence? It Depends on What You Look at and When / Ch. Ferguson // Journal of Communication. – February 2015. – 65 (1) – pp. 193–212. doi:10.1111/jcom.12142

7. Bamberg M. Who am I? Narration and its contribution to self and identity / M. Bamberg // Theory & Psychology. – 2011. – Vol. 21(1). – P. 3–24.

8. Paul E Meehl. Clinical Versus Statistical Prediction: A Theoretical Analysis and a Review of the Evidence. – 2013 – P.164.

9. Charles B. Nemeroff, Charles Marmar. Post-Traumatic Stress Disorder. – 2018 - P.800.

